

Crònica amarga de quatre dècades

Ferran Soldevila pensava que el premi d'Honor de les Lletres Catalanes que el 1970 va obtenir Joan Oliver se'l mereixia ell. Ramon Aramon i Serra, secretari del IEC, que no es cansava mai de menysprear Joan Coromines, era criticat, per abúlic, fins i tot pels seus companys de penya. Josep M. de Casacuberta considerava que Aramon era un ruc. El corrector Eduard Artells va dir que mai més no escriuria un llibre de Terenci Moix.

La vida cultural barcelonina dels 50 als 80, anècdotes personals i xafarderies incloses, apareix reflectida sense embuts al diari d'un escriptor marginat, d'un perdedor, Joan Baptista Xuriguera (Menàrguens, Noguera, 1908 - Barcelona, 1987), comunista de formació que va viure a l'exili del 39 al 48 i que va pretendre, sense èxit, imposar-se com a autor reconegut i llegit, sense defallir mai: escrivia obres de tots els gèneres –de la poesia i el drama a l'assaig històric–, la majoria de les quals se les havia d'editar ell mateix.

L'autor del manual *Els verbs catalans conjugats* (1972) –l'únic llibre, dels molts que va publicar, que va fer forat– dona la culpa de la seva marginació al sectarisme de la societat cultural catalana de la postguerra, no pas a la seva obra literària, rebutjada per editors i jurats. I per desfogar-se va escriure el dietari.

Joan Baptista Xuriguera va començar-lo el 1951, tres anys després de tornar de l'exili, i va escriure-hi la darrera nota un mes i mig abans de morir-se.

Amb unes "Confessions davant del mirall" del 1946, com a apèndix, l'edició del text fa 750 pàgines.

Ha estat publicat per la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida, a cura de Josep Camps i Arbós, amb el títol *Diari (1951-1987)*, i constitueix una crònica molt valuosa i, en alguns aspectes, imprescindible, de la vida cultural catalana –la pública i la confidencial– al llarg de quatre dècades.

El filòleg Josep Camps i Arbós

Joan Baptista Xuriguera, a la plaça d'Espanya de Barcelona l'any que torna de l'exili, el 1948, amb l'esposa, Dolors Solà, i els fills, Blanca i Pau, nascuts a Montalban.

Joan Baptista Xuriguera, un dels autors més prolífics i més poc llegits de la literatura catalana, va viure un segon exili a Barcelona quan va tornar d'Occitània, el 1948, perquè no pogué imposar la seva obra. El descriu en un extens diari que va començar a escriure l'any 1951.

(Calella, Maresme, 1963) és autor de la biografia del germà de l'escriptor, Ramon Xuriguera, també escriptor. Va ser publicada per l'Abadia de Montserrat el 2007 amb el títol *Ramon Xuriguera (1901-1966): biografia, activitat cultural i literatura*.

El *Diari* de J. B. Xuriguera és una crònica dolorosa, amarga. L'autor la destina a bescantar una gran part dels escriptors triomfants –de Carner i Foix a Espriu i Oliver; de Calders a Rodoreda– i dels crítics dominants –Triadú, Castellet i Molas–, i a constatar els fracassos del món cultural català, des

del teatral al periodístic (*Tele/Estel, Avui*). Tanmateix, el seu fracàs com a escriptor no és pas producte de cap mediocritat: mai no posa en dubte el valor literari de la seva obra, ni es demana –tot i que els editors se li giren d'esquena– si els seus drames, narracions i versos tenen prou gruix o cap interès per al lector.

Les crítiques, constata el 7 de juliol de 1963, li han estat adverses, les cases editorials, fortaleses infranquejables, les penyes literàries, avars, els periòdics, hostils, els teatres, tancats, "i els escriptors s'han allunyat de mi".

“Josep M. de Casacuberta comenta que l’Aramon ha estat sempre un ruc”

Joan Baptista Xuriguera recull al seu ‘Diari’ comentaris propis però també anècdotes referents a escriptors perquè pensa que formen part de la història literària. N’oferim una selecció.

JOAN BAPTISTA XURIGUERA

Diari

Fundació Pública Institut d’Estudis Ilerdencs
Leida, 2009

■ 7 de març de 1962

M’ha arribat una confidència de Carles Riba a un íntim amic seu, els últims anys de la seva vida. Riba, a casa seva, deia: “Jo tint talent,estic segur que tinc molt talent. Però potser em manca genialitat.”

■ 29 d’agost de 1964

Sembla que algú ha dit a R. Aramon: “Eviteu de parlar malament de J. Coromines i de J. Fuster.” I sembla que hi ha fins i tot el propòsit de córrer en ajuda d’aquest darrer, si la vida a casa seva se li fes difícil.

Desitgem que J. Fuster pugui seguir

la seva vida normal i no necessiti res de ningú.

■ 10 d’octubre de 1964

Hi ha una cosa que no volia dir, però la història literària es compon també de les anècdotes de la vida ordinària.

Un dissabte de setembre, al cafè, Ramon Aramon i Serra parla del “savi”. Tots sabem que aquest “savi” és Joan Coromines. El va criticant i, al final del seu comentari, se li escapen aquestes paraules:

—Em sembla que el “savi” no sap res de res!

Tothom va escoltar amb sorpresa aquest judici.

■ 7 de febrer de 1969

Joan Fuster és un petit diable. De primer, quan el vaig llegir, em semblà un volterrià. Avui em fa l’efecte, més aviat, d’un epicuri. En resum, potser és un

assagista àgil i descarcat. Critica amb habilitat, sempre es posa amb algú, però no dóna cap solució. Es guarda, es reserva, esmola les ungles però no sabeu el que vol. Corre com un corser entre l’enlluernament i la paradoxa. Sofistic, també.

Té la cultura i la malícia d’un ex-seminarista. És irreverent i renegaire, i també saberut i vanitos. En poc temps s’ha fet un nom important en els medis intel·lectuals de Catalunya.

■ 11 de febrer de 1969

En dos dies, dues cartes del pintor [Francesc] Domingo. En aquesta darrera s’indigna que a Barcelona es faci d’en Joan Miró una glòria nacional: “sobre una cosa tan gratuïta! Una pintura que sols té pintura perquè està feta sobre tela. Subjecció instintiva, malaltissa, importada”.

I acaba: “Costa molt, estimat amic, ésser normal en pintura; això no dóna fortuna.”

Veritablement, aquests darrers anys s’ha exagerat sobre Miró. I l’Andreu-Avel·lí Artís em deia fa poc: “Però Miró és una figura universal.”

Pobre Univers!

I si no ha obtingut cap premi literari important —en moltes ocasions, ni un vot— és perquè no és amic dels membres del jurat, condició indispensable, dirà repetides vegades, per a obtenir-los. En unes altres ocasions, la culpa, pensa ingènument, és la seva ideologia, el fet de ser d’esquerres: durant la República havia destacat com a militant comunista i del POUM.

Per consolar-se ha de titllar l’ambient literari de “casolà, indiferent, defectuós i desproveït de grandesa”. Parlar —13 de març del 1965— d’“aquesta pobre vida intel·lectual catalana d’avui”. I ser categòric: “El panorama literari català —escriu el 20 de desembre del 1966— és descoratjador. Abunda la irresponsabilitat, l’orgull, l’esnobisme,

la mediocritat i el favoritisme. Una manca evident de talent literari senyoreja arreu. No hi ha poetes, ni escriptors ni dramaturgs.”

I per no rondinar sol, entra en una penya de descontents —primer al bar Terminus i després al Velòdrom—, en la qual poden participar, com reconeix, persones tan desprestigiades com Ramon Aramon i Serra, secretari de l’Institut d’Estudis Catalans, a qui critica la seva tirria a Joan Coromines —fílòleg que admira—, a més de retratar-lo amb duresa.

Les converses de la penya, els rumors que s’hi comenten, les crítiques i fins i tot els insults que es poden sentir en la privadesa d’una tertúlia de bar, són recollits per J. B. Xuriguera al seu

diari, atès que “la història literària es compon també de les anècdotes de la vida ordinària”.

Tants anys viscuts en aquesta situació el portaran escriure, el 26 d’abril de 1984, que al cap de trenta anys d’haver tornat “encara em sembla que continuo el meu exili, atès que em trobo sol, bé que sempre fidel a la nostra llengua catalana”.

En el camp específic de la llengua catalana va ser, però, on va poder ser més útil. Si Joan Baptista Xuriguera és un nom conegut és gràcies al seu manual *Els verbs catalans conjugats* (1972).

Però el dietari recorda que, aquells anys, també eren importants, o al marginat autor li ho semblaven, les lectu-

■ 1 d'octubre de 1969

Conversa amical amb Joaquim Ventalló. Setanta-un anys ben portats, amb salut, i un criteri clar i ponderat. Es guanya la vida amb dificultats. Tradueix vuit hores diàries:

“Eduard Artells ha corregit la novel·la de Terenci Moix, el jove escriptor que s’ha emportat el mig milió del premi Pla.” I ha fet el següent comentari: “No vull escriure cap més novel·la d’en Moix.”

Ventalló em diu: “Podeu assegurar que Jaume Miravittles és un agent del ministre franquista Fraga Iribarne. És l’encarregat de la cadena de fulls informatius del ministeri. En el passat referèndum s’ocupà de tota la cosa catalana.”

“Les Edicions 62 van molt malament des del punt de vista econòmic. La Banca Catalana es farà càrrec de l’Enciclopèdia, però l’administrarà ella. La resta de les edicions no li interessa.”

“R. Aramon i Serra és un abúlic. Amb ell, l’IEC està aturat. Només pensa a viatjar i assistir als congressos que se celebren a tot el món. Apats i viatges, però poca feina positiva.”

“Qui són en Molas i en Castellet per a dir si un llibre és bo?”

“Això dels premis literaris catalans s’ho fa tot en Triadú. Jo vaig dir al diari que feia ja dos mesos que tothom sabia que el Sant Jordi aniria a les mans de

Joan Baptista Xuriguera al seu despatx de l’Acadèmia Kühnel, de Barcelona, l’any 1953, on feia de mestre. Havia començat a escriure el seu diari dos anys abans.

M. A. Capmany. I el llibre no ho mereixia.”

■ 18 d'octubre de 1969

L’actor Joan Capri representa al Teatre Romea l’obra de Rusiñol *El pobre viu-do*. Un periodista li pregunta si aquesta vegada també ha arranjat l’obra al seu gust. “Dels tres actes que té —contesta— n’he fet dos i he cobert els talls amb coses meves.”

Decididament, en Capri és l’actor més laboriós del teatre català. Cada cop que estrena li toca reescriure l’obra escollida.

■ 20 de desembre de 1969

Als premis literaris de Santa Llúcia d’enguany, se n’han declarat tres de deserts, entre ells el Sant Jordi de novel·la. En Domènec Guansé, que formava part del Jurat, arriba al cafè:

—Com va anar? —li pregunta Josep M. Pobleu.

—Manicomial! —contesta Guansé—. Manicomial!

■ 10 de juny de 1970

L’altre dia Ramon Aramon explicà la visita que féu a Ferran Soldevila. Aquest li digué: “Ja heu vist el que m’han fet!”

Joan Baptista Xuriguera, a la dreta de Joan Triadú, en un acte que tingué lloc al Centre Comarcal Lleidatà l’any 1961. Joan Triadú, conjuntament amb Ramon Aramon i Serra, secretari del IEC —a la fotografia de la dreta— són dues de les persones més bescantades per Xuriguera al seu *Diari*.

Es referia al Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, que aquest any l'han donat a Joan Oliver.

En Josep Carner, que vingué a Barcelona aquells dies, i que se'n tornà després a Brussel·les, ha mort el dia 4 d'aquest mes. Soldevila i Carner eren els dos candidats que tothom pensà per aquest premi.

Al Jurat hi havia Triadú, Fuster, Molas i Castellet.

■ 2 d'agost de 1970

Tinc ganes de publicar la novel·la *El nivoll de foc*. És inútil de continuar guardant-la. Ha anat als tres concursos més importants del país (Sant Jordi, Bertrana i Pla) sense obtenir un sol vot.

De primer, l'he portada a la censura i allí m'han suprimit sis fragments, des quals transcriu dos: "El poble oblida massa aviat i no coneix la història pròpia. Els separatistes tenien raons poderoses i no feien cap ús." I l'altre: "Ningú no oblidava els anys del Directori, i una set de justícia i un afany de gaudir dels drets ciutadans més elementals es manifestava arreu."

■ 6 de març de 1976

A la penya del cafè ha vingut Ramon Peypoch, Albert Manent, Josep M. Poble, entre altres. Jo els dic:

—Si voleu saber com es troba avui

Catalunya, mireu si descobriu gaires homes de la categoria de Nicolau d'Oliver, Rovira i Virgili, Ramon d'Abadal, Bosch Gimpera, etc.

Tots callen, pensarosos. Després, Albert Manent em pregunta: I els vostres, què fan? Els del Bloc" [Bloc Obrer i Camperol]. Però jo aclareixo: "Jo no pertanyo a cap partit. Sóc sol. I això des d'abans d'acabar-se la guerra." Manent diu: "Jo sóc del PPM, que vol dir Partit Personal Manent". "També sou sol?" No diu res més però somriu.

■ 23 d'abril de 1976

El primer diari en català després de trenta-set anys ha sortit aquest matí, però la seva lectura deixa una impressió deplorable. No recordo haver vist mai a Barcelona un diari tan mal fet. Poc text i de baixíssima qualitat. Una caòtica barreja domina pertot. Un article de Jordi Rubió és tallat pel mig i hi manca text. Un altre del 700 aniversari del rei Jaume I, parla del "500". Poca informació i mal escollida. En fi, la impressió és tan dolenta que es llegeix amb dificultat."

■ 20 de juliol de 1977

Ramon Aramon i Serra, de professió secretari de l'Institut d'Estudis Catalans, domina a la perfecció l'art de fer-se antipàtic i de crear-se enemics.

És un capricorn superlatiu, amb regust infantil, es deixa invitar al restaurant molt fàcilment, i ha inventat la fórmula de viure de la glòria dels altres i, sobretot, sense treballar (bé que fent-ho veure).

■ 2 de març de 1980

Al cafè, Leandre Amigó comenta la presentació del *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* de Joan Coromines, feta pel rector de la Universitat, Antoni M. Badia i Margarit, sota la presidència de Josep Tarradellas.

Ramon Aramon diu: "Allò, aquella llauna?" Tots els presents responen adequadament, amb una certa violència. Aramon resta quiet i mut, amb un mig somriure mofeta. Aquesta escena arriba a l'oïda de Josep M. de Casacuberta, a casa seva, i ell comenta: "Aquest home és un ruc! L'Aramon ha estat sempre un ruc. No té cura."

■ 26 d'abril de 1984

Tot sovint penso en la conversa que vaig tenir l'any 1943 a París amb Just Cabot: "No penso tornar a Catalunya. Per anar-hi a fer de rebutjat, prefereixo fer-ne aquí a París." I jo, al cap de més de trenta anys d'arribar-hi de nou, encara em sembla que continuo el meu exili. Em trobo sol, bé que sempre fidel a la nostra llengua catalana.

EL TEMPS

J. B. Xuriguera, al despatx del seu pis barceloní de la ronda de Sant Pere, el 1971.

res, conferències i presentacions dels llibres. Per al ponentí J. B. Xuriguera, ho van ser de forma especial les que va poder fer al Centre Comarcal Lleidatà de Barcelona, on tant podia parlar de poesia, d'història medieval com d'amor, sempre amb èxit —aquí sí—, presentacions que li van permetre, arran de la lectura dialogada del seu llibre *Balada d'amor*, "fer un discurs sobre l'amor, on he dit, entre altres coses, 'l'home i la dona —cal reconèixer-ho— han nascut per a estimar-se'".

Si en el cas de la tirria als poetes i narradors catalans que són més reconeguts es pot parlar, com a factor afegit o determinant, d'enveja, en el cas dels autors estrangers de moda que rebutja s'ha de parlar, només, d'incapacitat

per valorar-los, o de valoracions equivocades.

L'antic marxista es mostra un moralista tronat que pixa aigua beneïta quan diu, com si portés sotana, que les obres literàries han de tenir "humanitat". Les creacions de Tennessee Williams, Arthur Miller i William Faulkner "careixen d'humanitat, millor dit, porten impresa una humanitat falsa". De John Steinbeck i Graham Greene plany "la humanitat que se sent representada per aquests escriptors". També confessa que s'ha "planyut moltes vegades de la manca d'humanitat en els films americans". Això el fa humà, però al preu de devaluar-lo com a intel·lectual.

Lluís Bonada